

De ziel

Tim Boyd

Het hart kan niet aanbidden wat het verstand verwerpt.

Het proces waar we mee bezig zijn, dat leidt tot wat in spirituele tradities wordt beschreven als ontwaken, of wedergeboorte, is een noodzakelijk onderdeel van de menselijke pelgrimstocht. Hoewel een krachtiger centrum van leven en energie gedurende een groot deel van ons leven verborgen kan blijven, ervaren velen uiteindelijk de verbinding ermee; zij ervaren dat hun leven wordt geleid en verlicht door het verhelderende licht van dit diepe centrum van ons wezen. In de traditie van de tijdloze wijsheid wordt dit centrum vaak simpelweg de ziel genoemd.

Vanuit theosofisch perspectief bestaat dat bewustzijnscentrum vóór de geboorte en duurt voort na de dood van het lichaam; het distilleert de essentie van de ervaringen van elk opeenvolgend leven, slaat dit op en groeit hierdoor. Het proces van 'spirituele zelftransformatie' is het wegnemen van obstakels voor de ervaring van zielskracht en wijsheid, zodat uiteindelijk de volledige en continue, gezaghebbende expressie van dit hogere, of innerlijke Zelf mogelijk wordt. Dit is één aspect van het nog grotere proces van spirituele evolutie, de oneindige, progressieve ontplooiing van steeds dieper wordende lagen van bewustzijn.

Ieder leven brengt zijn eigen verplichtingen en relaties met zich mee. Werkelijk belangrijk zijn die banden die zijn ontstaan uit liefde óf uit onopgeloste conflicten en misverstanden in vorige levens. Omdat het de aard van het universum is om zichzelf in evenwicht te brengen, ervaren we soms levens vol moeilijkheden, intense verantwoordelijkheden en controversen die ons dwingen een actieve rol te spelen in het herstel van de harmonie. In zulke levens kan iemands verbinding met de ziel zwak, zelfs verborgen lijken; blootstelling aan de tijdloze wijsheidstraditie kan beperkt zijn, maar uiteindelijk wacht de ervaring van de ziel ons allemaal, nu of in een verre toekomst.

De diepgaande en de ziel beroerende leringen die de tijdloze wijsheid door de eeuwen heen vormen, zijn doorgegeven in krachtige symbolen, verhalen en mythen. Deze grootse verhalen zijn bedoeld om het analyserende en vergelijkende intellect te overstijgen. Het zijn rijke verhalen die de aandacht van de ziel prikkelen door een beroep te doen op de intuïtie. De betekenis van het woord 'islam' is 'overgave'. In het leven van Christus wordt dit uitgedrukt als 'Uw (Gods) wil geschiede, niet de mijne'. Dit spreekt over de ontwikkeling van een wil die niet alleen kiest zich te onderwerpen aan een dieper bewustzijn, maar in staat is een alomvattende hogere wil te herkennen en te laten prevaleren. De stilte en evenwicht van een dergelijke toestand maken het mogelijk om de 'stille, zachte stem' van de ziel te horen, de 'stem van de stilte' die iemand begeleidt als hij even afstand neemt van de vertroebelende invloed van het overheersende persoonlijke zelf.

In spirituele tradities door de eeuwen heen wordt het beschouwd als een tragische misser als men een zeldzame gelukkige kans heeft gehad om de tijdloze wijsheid te ontmoeten en om te voelen hoe deze diep resonereert in deel van je wezen, maar er vervolgens toch niet of slechts halfslachtig naar te streven. In de *Viveka Chudamani* (Kroonjuweel van Wijsheid) van Shankaracharya wordt iemand die de wijsheidsleringen aangeboden krijgt en zich ervan afwendt, beschreven als een 'zelfmoorde-naar': iemand die niet alleen de dood boven het leven verkiest, maar er ook voor kiest door nalatigheid en eigenzinnigheid de dood over zichzelf af te roepen. Dit alles benadrukt het primaire belang van de ziel in het ontplooiingsproces.

Clarissa Pinkola Estes is een hedendaagse onderzoeker van verhalen en mythologie. Gedurende haar leven heeft ze zich verdiept in wereldmythologieën vanwege de diepe en verborgen waarheden die ze onthullen en ze heeft herhaaldelijk geprobeerd haar begrip hiervan te bundelen. Veel daarvan heeft ze gedeeld in de vele boeken die ze schreef. In een poging om haar levenslange begrip van de waarde van mythen samen te vatten, maakte ze de volgende opmerking:

Dit is de basis van Mythos, zoals ik het begrijp: dat er een ziel is; dat die vrij wil zijn; dat ze de mens die ze bewoont liefheeft; dat ze er alles aan zal doen om degene van wie ze houdt te beschermen en dat die ziel gekend, gehoord en gevolgd wil worden, dat ze een groter bereik wil krijgen en leiderschap in de zoektocht naar ervaringen die zo waardevol zijn voor het hogere zelf, en dat haar taal verhalen zijn.

In zijn naakte eenvoud is dit een krachtige en diepgaande uitspraak. Ze beschrijft het kernbegrip, dat zij beschouwt als de 'onderlaag' van Mythos, dat waarop mythe is gebouwd en steunt. Dit fundamentele begrip is dat 'er een ziel is'. Voor iemand die zich de stilte of zelfvergetelheid van een bezield moment niet herinnert, kan dit een ongefundeerde bewering lijken: 'alweer zo iemand die een 'waarheid' verkondigt die niet te onderbouwen is'.

Er zijn dingen die we niet kunnen zien, totdat we ze wél kunnen zien. Voor zulke mensen is het een constatering die wacht op een toekomstige gevoeligheid. In het verhaal *De idylle van de witte lotus* van Mabel Collins staan de volgende woorden: *Er zijn drie absolute waarheden die niet verloren kunnen gaan, maar die toch kunnen zwijgen door gebrek aan woorden.* De eerste daarvan is: *De ziel van de mens is onsterfelijk en haar toekomst is de toekomst van iets waarvan de groei en pracht geen grenzen kent.* Het internaliseren van deze waarheid is het beginpunt van elk authentiek spiritueel pad en vormt de basis voor onze toegang tot wijsheid en tot het proces dat wordt beschreven als 'spirituele zelftransformatie'.

Estes' volgende punt is dat de ziel *vrij wenst te zijn*. Hoewel dit juist is, kan deze formulering tot verwarring leiden. In het dagelijks spraakgebruik duidt het woord 'wens' op een verlangen naar iets waarover men weinig controle heeft. Wanneer we 'wil' zeggen – de wil om iets te bereiken of te volbrengen – verwijst dit naar een sterke betrokkenheid bij het vervullen van wat voor sommigen slechts een

wens is. De mogelijke verwarring ontstaat wanneer men de activiteit van de ziel reduceert tot een persoonlijk niveau.

Op menselijk niveau wensen we iets en misschien verandert er dan iets, waarschijnlijk niet. Op zielsniveau is die 'wens' de voorbode van een volledig onpersoonlijke ontplooiing van het bewustzijn. Het is een uitdrukking van de versnellende energieën die ons voortstuwen naar een beloofde staat van bevrijding. Jivanmukta is de Sanskriet uitdrukking voor de bevrijde ziel; bevrijd van de beperkingen en belemmeringen van het moeten functioneren via de persoonlijkheid en haar instrumenten van lichaam, zintuigen, emoties, gedachten en persoonlijke gemoed.

Als ik op het hoofdkantoor van de Theosophical Society in Adyar, Chennai ben, rijd ik vaak door de straten van de stad. Iedereen die wel eens in Chennai is geweest, weet dat nabijheid een belangrijk onderdeel van de ervaring is. Auto's rijden dichtbij. Fietsen, gemotoriseerde tweewielers, koeien en voetgangers kun je bijna aanraken door je arm uit het raam te steken. Om de snelheid te beperken, heeft de gemeente om de paar honderd meter verkeersdrempels geplaatst. Auto's rijden vlot, maar niet hard.

Nog niet zo lang geleden, in de auto midden in het verkeer zoals iedereen, zag ik een felrode, peperdure Italiaanse sportwagen. Door de normale rijomstandigheden was deze exotische, krachtige machine volstrekt niet in staat om zijn potentieel te tonen. Sterker nog, de auto lag zo laag bij de grond dat er bij het rijden over hogere verkeersdrempels een regen van vonken vanaf spatte. In zekere zin is dit vergelijkbaar met de beperkingen van de ziel, gevangen in het verkeer van lichamelijke behoeften, persoonlijke gedachten en emoties. De groei en pracht van de ziel kennen geen grenzen, maar ze zijn afhankelijk van de omstandigheden die wij, de tijdelijke gastheer van de ziel, scheppen.

Zij houdt van de mens die zij bewoont. Deze formulering vereist dat we niet in een persoonlijke interpretatie vervallen. In onze normale wereld gaan zoveel liedjes, gedichten, films, boeken, video's en gesprekken om ons heen over liefde. Op ons gebruikelijke niveau is liefde synoniem met een of andere vorm van verlangen, van lust tot genegenheid, van bezit, eigendom, sensatie, tot verplichting en eis. De hogere, meer volwassen liefde die voortkomt uit de erkenning van eenheid, de erkenning van een onverdeelde eenheid tussen wezens, is voor velen onbereikbaar. Vanuit haar perspectief ziet de ziel de vele manieren waarop we onszelf de toegang tot haar verheffende aanwezigheid ontfangen en zij wacht liefdevol op het juiste moment om ons, de mens die zij bewoont, te verlichten en te vervullen met haar aangeboren vreugde en intuïtief inzicht.

Zij zal er alles aan doen om degene die zij liefheeft te beschermen. Er is een bekend verhaal over iemand die stierf. In haar levensoverzicht zag ze haar levenspad als voetsporen in het zand. In dat beeld zag ze twee paar voetsporen naast elkaar, die van haar en die van haar meester. Ze had moeilijke tijden meegemaakt, maar ze zag dat er in al die moeilijke tijden maar één paar voetsporen was. Ze klaagde

Matt Palmer | Unsplash

bij haar meester en vroeg waarom hij haar telkens in de steek liet als het moeilijk werd en ze alleen verder moest. Zijn antwoord was: 'In die moeilijke tijden was er maar één paar voetsporen, omdat ik je toen droeg.'

Of we nu wel of niet het nodige innerlijke werk hebben verricht om onze verbinding met de ziel te openen, de ziel doet er alles aan om ons te beschermen. Dat wil niet zeggen dat de ziel ons beschermt tegen moeilijkheden of leed. Het is een gedeelde ervaring van velen dat in tijden van crisis of verlies een stabiliserende aanwezigheid zich aandient die ons helpt erdoorheen te komen. Talloze menselijke ervaringen getuigen hiervan.

De dag voor hij werd vermoord had Martin Luther King Jr. een ervaring die hij beschreef als 'een reis naar de bergtop', waar hij een visioen zag van een ver 'beloofd land' dat hij zelf tijdens zijn leven niet zou betreden. In haar autobiografie beschrijft Annie Besant een periode waarin ze zo wanhopig werd dat ze zelfmoord overwoog. Met gif in haar hand hoorde ze innerlijk een stem die zei: 'O lafaard, lafaard, die droomde van het martelaarschap en geen paar korte jaren van pijn kan verdragen!' De titel van het eerste hoofdstuk van de *Bhagavad Gita*, de basis voor het gesprek tussen Krishna en Arjuna dat de kern van de *Gita* vormt, is *De wanhoop van Arjuna*.

Wanhoop kan de deur openen voor de invloed van de ziel. Waarom? Wanhoop is het gevolg van de onverbloemde erkenning dat we uit onszelf niets kunnen doen. Geconfronteerd met een overweldigende crisis die om een oplossing vraagt, erkennen we onze machteloosheid. Overgeleverd aan onze eigen methoden,

strategieën en technieken, is er geen hoop. Al onze connecties, onze positie, onze gedachten, onze studies, vrienden, familie, rijkdom, zijn machteloos tegenover de crisis waarmee we geconfronteerd worden. Op zulke momenten vallen de gebruikelijke obstakels voor de deelname van de ziel aan 'ons' leven weg en laat ze haar aanwezigheid voelen. Zelfs als een vluchtige ervaring kan deze krachtige verbinding iemands leven heroriënteren.

Zij wil gekend, gehoord en gevolgd worden, een groter bereik krijgen en leiderschap ontvangen in de zoektocht naar ervaringen die zo waardevol zijn voor het hogere Zelf. In het voorwoord van H.P. Blavatsky's *De Geheime Leer* spreekt ze over de *verplichte pelgrimstocht van de ziel*. Ze beschrijft de reis van de ziel door de herhaalde cyclus van incarnatie, die ze *de cyclus van noodzakelijkheid* noemt. Incarnatie en de groei die deze in de ziel stimuleert, zijn niet optioneel. De ontwikkeling van de ziel, van een entiteit met weinig mogelijkheden tot wereldse expressie naar de rol van leidende aanwezigheid in iemands leven, vindt plaats over vele levens, terwijl een mens zich ontwikkelt van louter reageren op omstandigheden naar bewust creëren van omstandigheden voor groei.

In een Bijbels verhaal wordt het licht van de ziel beschreven als een kaars. Incarnatie wordt vergeleken met het bedekken van de kaars met een mand. Niemand steekt een kaars aan om de helderheid ervan te verbergen. Licht bestaat om te schijnen, en in het geval van de ziel, om een licht in de wereld te zijn. Mensen wier leven is gewijd aan de leiding van het hogere Zelf worden in India Mahatma's genoemd, Grote Zielen. Het is door de activiteiten en leringen van deze mensen dat de mensheid door de millennia heen wordt aangespoord tot haar diepere potentieel. De taal van de ziel bestaat uit verhalen en het zijn de Grote Zielen die de grote verhalen vertellen die de basis vormen van elke religie en spirituele uiting. In de loop der tijd zijn die verhalen gecodeerd in de *Veda's*, de *Ramayana*, de *Bijbel*, de *Koran*, de *Thora*, de *Stanza's van Dzyan*, alle spirituele teksten die ons ertoe aanzetten om verder te reiken dan wat we nu kunnen bevatten.

Vertaling Marianne Plokker

Tim Boyd is International President van de Theosophical Society (Adyar). Dit artikel verscheen in *The Theosophist* Vol. 147.3, december 2025, onder de titel: *The Soul*.

Een verandering in de redactie

De voorzitter en de hoofdredacteur zijn het op de laatste vergadering niet eens kunnen worden over de koers van Theosofia, waardoor de redactie uiteen is gevallen. Marianne Plokker en Saskia Campert hebben de redactie verlaten.